

ก. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวนั้นได้มีมานานแล้วนับตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งมีสิ่งจูงใจที่สำคัญทางด้านการค้า ศาสนา และอื่น ๆ ที่ทำให้คนประสงค์เดินทางท่องเที่ยว นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา จุดประสงค์ของการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปจากเดิม คือมีการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินของแต่ละบุคคลเกิดขึ้น¹ เนื่องจากการค้นพบความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านเครื่องบินจึงทำให้การเดินทางสามารถย่นระยะทางได้และมีความสะดวกสบายมากขึ้น ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็ถูกลง แต่การท่องเที่ยวยังจำกัดอยู่เฉพาะคนชั้นกลางและคนที่มีฐานะดีเท่านั้น จนกระทั่งศตวรรษที่ 20 ได้มีกฎหมายทางสังคมยอมรับสิทธิของมนุษย์ทางด้านการพักผ่อนหย่อนใจประกาศใช้โดยทั่วไปในประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ลูกจ้างมีวันหยุดประจำปีโดยได้รับค่าตอบแทนในวันหยุด ซึ่งในปัจจุบันนี้ประเทศส่วนใหญ่ให้เวลาหยุดประจำปีตั้งแต่ 12-18 วัน โดยเฉลี่ย² เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทุกระดับชั้นมีเวลาเดินทางท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายความเคร่งเครียดจากการประกอบอาชีพและหนีความสับสน แออัดของบ้านเมือง ไปพักผ่อนแสวงหาความเพลิดเพลินด้วยการชมสถานที่แห่งใหม่ ความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ขนบธรรมเนียมประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนผลงานและสิ่งก่อสร้างอย่างอื่นที่เกิดขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ ซึ่งนับวันจะมีคนนิยมท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹พ.อ. สมชาย หิรัญกิจ, "ประวัติการท่องเที่ยวในยุคสมัยใหม่" คำบรรยายวิชาท่องเที่ยวที่คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²เรื่องเดียวกัน, "วิวัฒนาการของการท่องเที่ยวสมัยใหม่."

เมื่อนักท่องเที่ยวได้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ แล้ว ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวย่อมก่อให้เกิดรายได้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวนี้จะถูกใช้จ่ายออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นประโยชน์แก่คนทุกชั้นทุกระดับ คือ เมื่อผู้ประกอบการธุรกิจทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้รับความจากนักท่องเที่ยวก็จะนำเงินนั้นไปใช้จ่ายซื้อวัตถุดิบเพื่อธุรกิจของตนและใช้เพื่อการครองชีพด้วย ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการผลิตภายในประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การผลิตนั้นอาจจะเป็นไปในรูปของการเพิ่มผลผลิตทางกลไกกรรมเกษตรกรรม หรืออาจจะเป็นรูปของการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ไม้สัก นำมาแกะสลักเป็นรูปสิ่งของที่ระลึกประเภทต่าง ๆ หรือการนำเอาเปลือกหอยและหินต่าง ๆ มาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึก เป็นต้น นอกจากนี้ "ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแล้ว การส่งสินค้าออกก็จะสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะการซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนั้นถือได้ว่าเป็นการส่งสินค้าออกประเภทที่มองไม่เห็นตัว (Invisible Export)"³ และผู้ซื้อเป็นผู้เดินทางมาเลือกสินค้าเองโดยที่ผู้ขายไม่ต้องส่งไปให้ "ซึ่งนับได้ว่าการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเป็นรายการเดียวที่ใหญ่ที่สุดในการค้าของโลก"⁴ เพราะปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2516) "รายได้จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศมีจำนวนทั้งสิ้นถึง 27,610 ล้านดอลลาร์อเมริกัน และมีนักท่องเที่ยวถึง 200 ล้านคน"⁵ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศมากทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีอยู่หลายประการสามารถจำแนกรายละเอียดแยกได้ดังนี้

³บุญชนะ อัครถาวร, "คำบรรยายเรื่องการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ" รายงานสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ ศาลาสันติธรรม ระหว่างวันที่ 17-18 ตุลาคม 2506 (ไม่ปรากฏที่พิมพ์: พ.ศ. 2507), หน้า 82.

⁴อ.ส.ท., "ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว," รายงานผลงานในรอบ 5 ปี อ.ส.ท. 2503-2507 (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบรัฐบาล, 2509), หน้า 2.

⁵IUOTO "Travel Statistics The Development of International Tourism in 1973" Technical Bulletin, p. 4.

1. รายได้ประชาชาติ
2. เงินตราต่างประเทศ
3. ภาษีอากรของรัฐบาล
4. โอกาสค่านการทำงาน
5. ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคม
6. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการเมือง
7. ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น

1. รายได้ประชาชาติ

รายได้จากการท่องเที่ยวที่เรามองอย่างผิวเผินก็จะรู้สึกว่ารายนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วจะเห็นว่ารายได้จากการท่องเที่ยวจะแผ่กระจายไปอย่างกว้างขวางเป็นประโยชน์แก่คนทุกชั้นทุกระดับ ดังคำกล่าวของอดีตรัฐมนตรี บุญชนะ อัครดารา ในการบรรยายเรื่องการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งได้กล่าวถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่มีต่อรายได้ประชาชาติ ว่า

รายจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะแก่นักท่องเที่ยวภายในหรือต่างประเทศ ย่อมมีผลต่อการเพิ่มของรายได้ประชาชาติ เพราะรายจ่ายส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นในประเทศ รายจ่ายนั้นถูกใช้จ่ายต่อ ๆ ไปอีกหลายทอดในวงเศรษฐกิจ ในรอบแรก รายจ่ายเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการในประเทศเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้น สำหรับในรอบต่อ ๆ ไปเมื่อผู้มีรายได้ออกอุตสาหกรรมท่องเที่ยวใช้จ่ายรายจ่ายของตน ผลก็อาจใกล้เคียงกับรายจ่ายอื่น ๆ โดยทั่วไปในประเทศ ดังนั้นในแง่ของการเพิ่มรายได้ประชาชาติเป็นตัวคูณ (Multiplier Effect) จึงค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับรายจ่ายที่ซื้อสินค้าหรือบริการที่มีโคผลิตขึ้นในประเทศ และรายจ่ายลงทุนเพื่อขยายอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นก็เช่นเดียวกัน ส่วนมากเป็นรายจ่ายซื้อสินค้าประเภททุนที่ผลิตขึ้นได้ในประเทศ เช่น การสร้างโรงแรม รีสอร์ท ชีเมนต์ และไม้ ที่ผลิตได้ในประเทศ อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวก็มักจะทำขึ้นเองได้ในประเทศ

ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการขยายรายได้ประชาชาติสำหรับจ่ายลงทุนใน
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็ย่อมจะสูงกว่ารายจ่ายลงทุนในอุตสาหกรรม
กรรมอื่นที่ของซื้อเครื่องมือ เครื่องจักรจากต่างประเทศมาลงทุน⁶

และผลจากการวิจัยสำรวจของนักเศรษฐศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการท่องเที่ยวของบริษัท
เช็คซึ่ง เป็นบริษัทสำรวจการท่องเที่ยวที่สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิกร่วมกับ
กระทรวงพาณิชย์สหรัฐไคว่าจ้างมาสำรวจเกี่ยวกับสถานะทางการท่องเที่ยวในภาคพื้นแปซิฟิก
ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย เมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา บริษัทเช็คก็ได้ออกงานว่า "รายจ่าย
จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยในภาคพื้นแปซิฟิกจะก่อให้เกิดผลผลิตในอัตราทวิประมาณ
3.2-3.5 ภายในระยะเวลา 1 ปี"⁷ หมายความว่า ถ้านักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายใน
ประเทศไทยตอนต้นปีจำนวน 100 เหรียญอเมริกัน เงินนี้จะถูกจ่ายกระจายออกไปและ
กระตุ้นก่อให้เกิดการผลิต ซึ่งอาจจะเป็นทางด้านการบริการ เกษตรกรรม หัตถกรรม และอื่น ๆ
เพิ่มขึ้นอีกถึง 3.2-3.5 เท่าตัว ดังนั้นเงิน 100 เหรียญในต้นปีจะทวีค่าเป็นถึง 320-
350 เหรียญ ภายใน 1 ปี

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า รายได้จากการท่องเที่ยวได้กระจายตกทอดไปถึงบุคคลทุกระดับ
ชั้นอย่างกว้างขวาง และก่อให้เกิดผลผลิตด้านอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้รายได้
ประชาชาติของประเทศเพิ่มขึ้นด้วย

2. เงินตราต่างประเทศ

การที่นักท่องเที่ยวนำเงินเข้ามาใช้จ่ายในประเทศที่ท่องเที่ยวเพื่อซื้อสินค้าและ
บริการ ย่อมทำให้ประเทศเจ้าของบ้านได้รับเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่วงจรเศรษฐกิจ
เพิ่มขึ้น ซึ่งช่วยให้ประเทศที่ขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินสามารถแก้ไขข้อเสียเปรียบ
ดังกล่าวได้ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา ซึ่งผลิตสินค้าออกจำหน่ายยังตลาด

⁶บุญชนะ อัทธากร, เรื่องเดิม, หน้า 82.

⁷Harry G. Clement, The Future of Tourism in the Pacific and Far East (Washington D.C.: U.S. Government Office, 1961), p. 18.

ต่างประเทศได้แต่เพียงจำกัด และส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งภาวะการผันตามธรรมชาติและต้องประสบปัญหาทางคานตลาด ทำให้เสียเปรียบดุลการค้าและดุลการชำระเงินแก่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ถ้าประเทศเหล่านี้ส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศให้ดีขึ้นด้วยการลงทุนเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับการลงทุนของอุตสาหกรรมแขนงอื่น ก็จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้เข้าไปท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีก ทำให้ได้รับเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น ช่วยแก้ไขภาวะการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างดี เพราะบรรดาประชากรของประเทศที่พัฒนาแล้วมีมาตรฐานการครองชีพสูงมีอำนาจในการใช้จ่ายเงินมาก (Purchasing Power) ย่อมจะเดินทางไปท่องเที่ยวยังต่างประเทศเป็นจำนวนมากกว่าประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา ดังนั้น ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่จึงอยู่ในฐานะที่สามารถทำความได้เปรียบทางดุลการท่องเที่ยวยังต่างประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยกันทั้งสิ้น" ⁸ ค่ายเหตุนี

องค์การสหประชาชาติได้พยายามกระตุ้นให้ประเทศที่กำลังพัฒนา (Developing Countrys) ทั้งหลายให้ความสนใจต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในทุกวิถีทาง ทั้งนี้เพราะองค์การสหประชาชาติได้ตระหนักว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะเป็นหนทางที่ดีที่สุดทางหนึ่งในการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนาให้ดีขึ้น เพราะประเทศที่กำลังพัฒนาย่อมต้องการเงินตราต่างประเทศเพื่อนำไปซื้อวัสดุประเภทเครื่องจักรกลต่าง ๆ มาพัฒนาประเทศของตน และประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนมากมักจะตกอยู่ในภาวะขาดดุลทางการค้าหรือดุลชำระเงินด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะกำลังผลิตภายในประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าทางเกษตรกรรมไม่สามารถที่จะส่งออกไปจำหน่ายได้คุ้มกับปริมาณสินค้าประเภทเครื่องจักรกลที่สั่งเข้ามา... และแม้นักการทูตหรือที่เรียกว่าธนาคารเพื่อการบูรณะและพัฒนาระหว่างประเทศนั้น ใน

⁸ พ.อ. สมชาย หิรัญกิจ, "บทความเรื่องรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย," อนุสาร อ.ส.ท., ฉบับที่ 22, ปีที่ 12 (มิถุนายน, 2517), หน้า 76.

ปัจจุบันนี้ก็ได้จัดตั้งแผนกอุตสาหกรรมท่องเที่ยวขึ้น เพื่อให้การช่วยเหลือทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่กำลังพัฒนาโดยเฉพาะเช่นเดียวกัน⁹

ซึ่งในปัจจุบันนี้ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ได้พยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมากเพื่อจะได้ช่วยแก้ไขภาวะการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงิน เช่น จาเมกา เม็กซิโก สเปน เป็นต้น และประเทศไทยก็ได้ดูแลการท่องเที่ยวมาช่วยลดการขาดดุลการค้าได้มากพอสมควร ดังที่แสดงในตารางที่ 1 และแผนภูมิที่ 1, 2

3. ภาษีอากรของรัฐบาล

จากการที่รายจ่ายของนักท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น รัฐบาลก็ย่อมจะมีรายได้จากการเก็บภาษีในสินค้าและบริการที่ผลิตเพิ่มขึ้น และทำให้รัฐบาลมีรายได้เพื่อนำไปพัฒนาประเทศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งบริษัทเช็คก็ผู้ดำเนินการสำรวจและวิจัยภาวะการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิกได้รายงานไว้ว่า รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในแถบนี้ควรมีรายได้จากภาษีการท่องเที่ยวประมาณ 10% ของรายได้จากการท่องเที่ยวที่ขยายตัวด้วยตัวทวีคูณแล้ว ยกเว้นบางประเทศอาจมีรายได้จากการเก็บภาษีประเภทนี้ถึง 12%¹⁰ ดังนั้นจึงคำนวณภาษีได้ดังนี้

รายได้จากภาษีการท่องเที่ยวของรัฐบาลแต่ละปี = รายจ่ายรวมของนักท่องเที่ยว x อัตราทบทวี
x 10%

⁹ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

¹⁰ Harry G. Clement, op. cit., pp. 27-28.

ตารางที่ 1 รายรับรายจ่ายในการท่องเที่ยวและอัตราส่วนเปรียบเทียบกับมูลค่ารวมของสินค้าและบริการสำหรับบางประเทศ (ล้าน SDR_๘)¹¹

รายการ	รับ			จ่าย		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973
<u>ประเทศจาเมกา</u>						
สินค้าและบริการ	557.6	581.1	541.3	741.5*	788.0	768.1
การท่องเที่ยว	109.0	124.1	106.5	12.9*	19.0	16.6
%	19.5%	21.3%	19.7%	1.7%	2.4%	2.1%
<u>ประเทศเม็กซิโก</u>						
สินค้าและบริการ	3,171	3,515	4,003	4,066	4,413	5,312
การท่องเที่ยว	1,317	1,491	1,587	785	801	790
%	41.5%	42.4%	39.6%	19.3%	18.9%	14.9%
<u>ประเทศสเปน</u>						
สินค้าและบริการ	5,950	7,045	8,741	5,862	7,316	9,452
การท่องเที่ยว	2,054	2,297	2,707	176	243	322
%	34.52%	32.60%	30.96%	3%	3.32%	3.40%

* โดยประมาณ

SDR เป็นหน่วยของกองทุนระหว่างประเทศ ซึ่งสมัยก่อน 1 SDR_๘ = 1 \$ US. แต่ในปัจจุบันนี้ค่าของเงินดอลลาร์ลดลง ฉะนั้น 1 SDR_๘ = ทองคำ 0.88671 กรัม

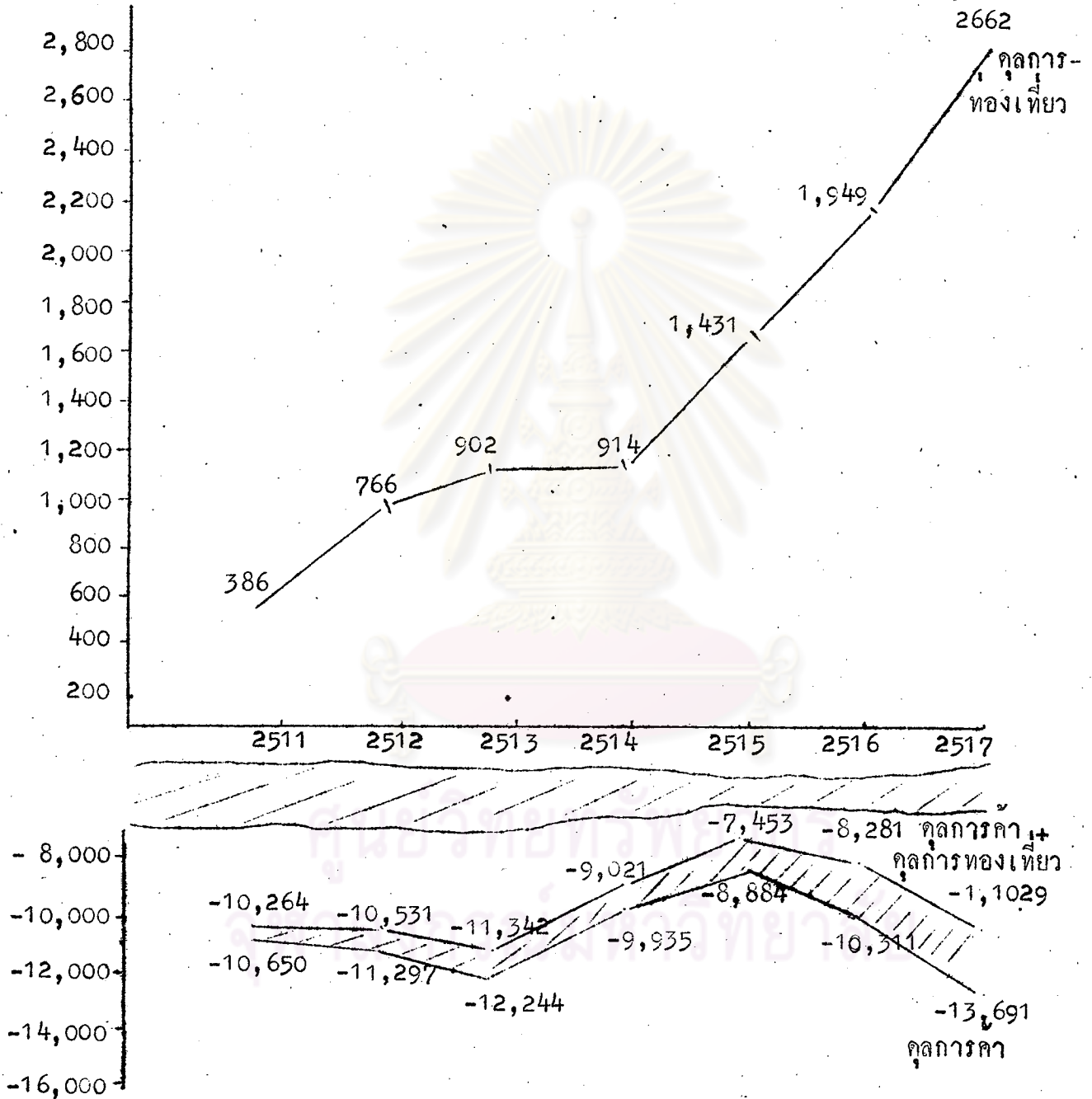
จากตัวเลขในตารางจะเห็นได้ว่า ในยอดรวมของรายได้จากสินค้าและบริการของแต่ละประเทศนั้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวมอยู่ในอัตราที่สูงมาก ถ้าหากว่าประเทศเหล่านี้ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวก็จะทำให้ขาดดุลการค้ามากกว่าที่เป็นอยู่อย่างแน่นอน

¹¹ IMF Balance of Payments Yearbook, Vol. 25 (March, 1974).

แผนภูมิที่ 1

เปรียบเทียบดุลการทองเทียบกับดุลการค้าของประเทศไทย

ปี พ.ศ. 2511 - 2517¹²

¹² ธนาคารแห่งประเทศไทย และ อ.ส.ท.

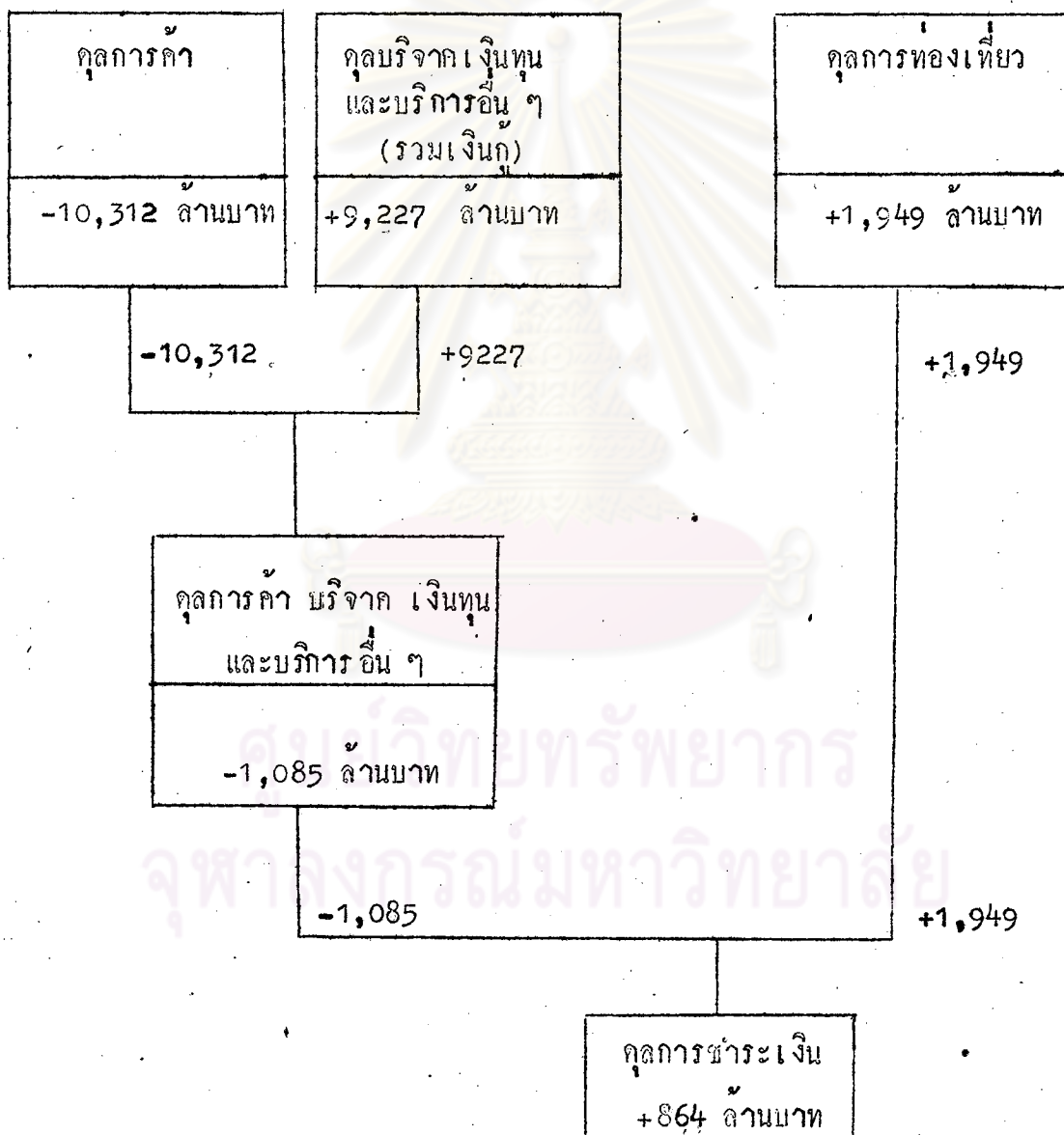
จะเห็นได้ว่า รายได้สุทธิจากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี ส่วน
บุคลากรก็นั้นไม่แน่นอน แต่ก็ขาดแคลนทุกปี ฉะนั้น จึงควรส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมทอง-
เที่ยว เพื่อช่วยลดการขาดบุคลากรค่าได้มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2

- การทวงเทียมีส่วนช่วยชำระหนี้ของประเทศให้ได้เปรียบ
ในปี พ.ศ. 2516¹³

4. โอกาสการทำงาน

เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมทางบริการเป็นส่วนใหญ่ จำเป็นต้องใช้คนทำหน้าที่บริการโดยตรง เช่น บริการโรงแรม ขนส่ง มีคฤหาสน์ ฯลฯ ซึ่งส่วนมากแล้วไม่อาจใช้เครื่องจักรเข้ามาแทนคนได้ จึงให้งานคนทำได้มากกว่าอุตสาหกรรมอื่นที่ใช้เครื่องจักรแทนได้ นอกจากนี้แรงงานที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องการนั้นเป็นแรงงานที่ไม่ต้องใช้เวลาหรือลงทุนในการให้การศึกษาและฝึกอบรมมากนัก จึงช่วยแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายแรงงานของประเทศได้อีกส่วนหนึ่งด้วย และรายจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว ใช้จ่ายลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นเป็นรายจ่ายที่ช่วยดึงดูดให้มีการผลิตสินค้าและบริการในประเทศให้สูงขึ้น ก็ย่อมมีส่วนช่วยหางานให้แก่คนในประเทศทำให้เพิ่มมากขึ้นจากเดิมอีก ดังตัวอย่างสถิติจำนวนแรงงานที่ทำงานอยู่ในอุตสาหกรรมโรงแรมและสถานที่พักของประเทศต่าง ๆ ในตารางที่ 2 ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นจำนวนแรงงานที่ให้โอกาสคนทำงานมากพอสมควร

5. ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคม

ประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวย่อมได้รับอิทธิพลจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างแน่นอน ทำให้พื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เช่น มีการขนส่งที่ทันสมัยรวดเร็ว การก่อสร้างสถานที่สวยงามเพิ่มขึ้น ทำให้คนในท้องถิ่นมีรายได้ที่แน่นอนเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการยกระดับค่าครองชีพชีวิตครอบครัวให้มีความสุขความเป็นอยู่ในสังคมดี ในบางครั้งความต้องการทางด้านการให้ข่าวสารของการท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นทำให้สังคมต้องใช้ภาษาของนักท่องเที่ยวเพิ่มเติม การศึกษาทางด้านภาษาของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ก็ต้องพยายามปรับปรุงเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น

6. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการเมือง

การท่องเที่ยวเป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ เพราะว่าการที่ประชากรของโลกได้มีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวไปในประเทศต่าง ๆ โดยเสรีและสะดวกสบายเพื่อจะได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนวัฒนธรรมของกันและกันโดยตรงนั้น นอกจากจะเป็นการช่วยเพิ่มพูนเศรษฐกิจของประเทศแล้วยังเป็นหนทางอันหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นทางที่จะนำไปสู่สันติภาพอันถาวรของโลกในที่สุด

ตารางที่ 2 จำนวนแรงงานในวงการอุตสาหกรรมสถานที่พักของบางประเทศในปี
พ.ศ. 2513¹⁴

ประเทศ	จำนวนแรงงาน
เบลเยียม	29,742
แคนาดา	793,402
ฮ่องกง	11,000
อิสราเอล	10,780
อิตาลี	309,000
ปอร์ตุเกศ	22,865
ญี่ปุ่น	11,819
สหราชอาณาจักร	600,000
ยูโกสลาเวีย	126,000

7. ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น

การท่องเที่ยวโคทำให้ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาให้เจริญ
การหมุนเวียนของเศรษฐกิจดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีโอกาสก่อให้เกิดการลงทุนในท้องถิ่นด้วย
โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศยอมประสงค์ที่จะหาช่องทางในการลงทุนไปด้วยในตัว
เมื่อมีโอกาส ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของประเทศกำลังพัฒนา เพราะยอมก่อให้เกิดผลดีหลาย
ด้าน เช่น ทำให้คนมีงานทำเพิ่มขึ้น นำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น เป็นต้น

¹⁴ International Union of Official Travel Organization,
Economic Review of World Tourism 1972 Edition, Travel Research
Journal (Geneva: Centre International, 1972), p. 30.

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีประโยชน์ต่อประเทศในส่วนรวม ไม่เฉพาะแต่การเพิ่มเงินตราต่างประเทศเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมแก่คนทุกระดับชั้นในประเทศได้ทั่วถึงกันอีกด้วย ซึ่งต่างกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ บางประเภทที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนบางกลุ่มเท่านั้น และไม่มีส่วนช่วยกระตุ้นให้เพิ่มรายได้ประชาชาติได้มากเท่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังนั้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มที่เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ

ข. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวและความใกล้เคียงทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย

"การท่องเที่ยว" หมายถึง "การเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยตามปกติของตนไปยังที่อื่น เป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจ โดยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีใจเพื่อเข้าไปหารายได้ในท้องถิ่นนั้น"¹⁵ ซึ่งการท่องเที่ยวนั้นต้องอาศัยปัจจัยที่จำเป็นต่าง ๆ หลายประการเป็น วัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดผลผลิต คือการท่องเที่ยวขึ้นมา ปัจจัยเหล่านี้รวมกันเรียกว่า "อุตสาหกรรมท่องเที่ยว"¹⁶ ซึ่งมี

1. การโฆษณาเผยแพร่ เพื่อเผยแพร่ประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่สำคัญในการที่จะช่วยรักษาสถาบันการท่องเที่ยวที่สำคัญให้คงไว้ สร้างความสนใจและความนิยมในตลาดท่องเที่ยว โดยจัดทำในวารสาร วิทยุและโทรทัศน์ เอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ ตลอดจนตั้งสาขาตัวแทนขึ้นเพื่อทำการเผยแพร่โฆษณาในตลาดท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ เป็นต้น

2. การดำเนินการขนส่ง ทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้ ฉะนั้นการที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ Donald E. Lundberg, The Tourist Business (Illinois: Volume Feeding Management Magazine, 1972), p. 11.

¹⁶ พ.อ. สมชาย หิรัญกิจ, "ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว" คำบรรยายวิชาการท่องเที่ยว ที่คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เที่ยวได้นั้นก็ต้องการขนส่งที่ดี บริการลูกค้าด้วยความสะดวกสบาย รวดเร็ว ประหยัดและปลอดภัย เป็นต้น

3. การอำนวยความสะดวก นับว่าเป็นบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งรัฐบาลและเอกชนต่างก็มีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยกัน เช่น ระเบียบพิธีการเข้าเมือง การศุลกากร การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยขณะที่พักอยู่ในประเทศ และความสะดวกในด้านบริการต่าง ๆ เป็นต้น และ "จากการประชุมขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมื่อเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2506 ได้นำปัญหาระเบียบพิธีการเข้าเมืองมาเป็นประเด็นสำคัญในการประชุมด้วย"¹⁷ ฉะนั้นประเทศที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงควรคำนึงถึงความสำคัญเหล่านี้ด้วย

✓ 4. โรงแรมและที่พัก นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยว เพราะมีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะอยู่ท่องเที่ยวมานานเท่าใด ฉะนั้นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็ควรต้องมีการพัฒนาปรับปรุงกิจการโรงแรมให้ได้มาตรฐานเพียงพอกับความต้องการ ✓

5. บริการนำเที่ยว ซึ่งมีนักคุเทศก์เป็นผู้นำทางนักท่องเที่ยว จึงเป็นเสมือนหนึ่งตัวแทนของคนทั้งประเทศและมีบทบาทสำคัญในการที่จะสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ฉะนั้นนักคุเทศก์จึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ดี ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซื่อสัตย์ ให้คำอธิบายและตอบคำถามของนักท่องเที่ยวตลอดจนการช่วยเหลือแนะนำสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เป็นต้น

6. การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างดีและก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ซึ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นควรจัดทำแผนหลักเพื่อควบคุมแนวทางการพัฒนาให้ถูกต้องตามเป้าหมาย ไม่ก่อให้เกิดผลเสียในอนาคต

¹⁷ พลโท เฉลิมชัย จารุศาสตร์, "คำบรรยายเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย," รายงานการสัมมนาว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ ศาลาสันติธรรม ระหว่างวันที่ 17-18 ตุลาคม 2506 (พระนคร: ไม่ปรากฏที่พิมพ์), หน้า 90.

7. การจัดทำและจำหน่ายของที่ระลึกสินค้าพื้นเมือง ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยย่อมต้องการซื้อสินค้าพื้นเมืองบางอย่างไปเป็นที่ระลึก ฉะนั้นสินค้าที่ผลิตเป็นของที่ระลึกจึงควรผลิตให้มีคุณภาพดี มีแบบอย่างที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและมีราคาพอสมควร

8. ความปลอดภัย เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมืองและความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บนั้น ทางก็มีผลกระทบกระเทือนต่อการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ซึ่งสภาพการณ์ส่วนใหญ่เหล่านี้ขึ้นอยู่กับ การควบคุมดูแลเอาใจใส่ของรัฐบาล ฉะนั้นประเทศที่ท่องเที่ยวส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างจริงจังก็ควรสนใจพิจารณาถึงความปลอดภัยข้อนี้ด้วย

9. อื่น ๆ นอกจากปัจจัยทั้ง 8 ประการข้างต้นแล้ว บริการสาธารณะต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า ถนน น้ำประปา โทรศัพท์ ฯลฯ ล้วนนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งสิ้น

นอกจากปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเหล่านี้แล้ว ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะเรียกร้องและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก และแต่ละประเทศย่อมมีลักษณะพิเศษของตนเองในด้าน ภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศ และศิลปวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แต่ละประเทศได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวไม่เท่ากัน สำหรับประเทศไทยนั้นในสายตาของผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยวทั้งหลายเห็นว่ามีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวมากกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ด้วยกันอยู่เป็นอันมาก ที่ได้เห็นได้ชัดจากรายงานผลการสำรวจวิจัยของบริษัทเช็คก็ไคกล่าวไว้ว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบที่เห็นได้ชัดอยู่ 2 ประการ คือ¹⁸

1. ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินของเอเชียอาคเนย์ ซึ่งเป็นเส้นทางการบินที่สำคัญระหว่างยุโรป อินเดีย ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา เส้นทางการบินหลายสายมาบรรจบกันที่กรุงเทพฯ และผู้โดยสารเครื่องบินส่วนมากที่ยังจะไปเอเชียอาคเนย์ต้องผ่าน

¹⁸ Clement, op. cit., p. 127.

ประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1958 มีผู้โดยสารประมาณ 200,000 คนที่ลง ณ ท่าอากาศยาน กรุงเทพฯ และตั้งแต่ปี 1958 ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ ได้เปิดบริการการบินไอพ่น ทำให้ผู้โดยสารเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก สายการบินต่าง ๆ ก็ได้เปลี่ยนเส้นทางให้มีการหยุดที่ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ เพิ่มขึ้นอีก และ "ในอนาคตจะมีเส้นทางหลวงเอเชียเชื่อมเส้นทางระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับตะวันออกกลางและยุโรป ยาว 55,000 กิโลเมตร เชื่อมผ่านประเทศไทย"¹⁹ ซึ่งสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวชาวยุโรปสามารถเดินทางมาเอเชียได้โดยรถยนต์ นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นศูนย์กลางองค์การระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่ในประเทศไทย เช่น SEATO, ECAFE, UNESCO, UNICEF เป็นต้น ย่อมเป็นประโยชน์ในการช่วยเผยแพร่โฆษณาประเทศไทยให้ประชาชนของประเทศสมาชิกได้รู้จักเพิ่มขึ้น

2. ประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนพลเมืองตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติซึ่งไม่สามารถจะหาที่อื่นที่ทัดเทียมได้ในภูมิภาคนี้ เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ตามแม่น้ำลำคลอง ประวัติศาสตร์ คนตรีไทย นาฏศิลป์ไทย ศิลปมวยไทย และงานพิพิธพิทยุทธศาสตร์ สมารถ พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ก่อสร้างขึ้นอย่างสวยงามอีกด้วย เช่น เขาใหญ่ คอยสุเทพ แดนมสมิหรา หาดพิทยา ปราสาทราชวัง วิศวกรรม เรือไทยโบราณ และอุตสาหกรรมในครัวเรือนพวก ผ้าไหมไทย เครื่องเงิน เครื่องถมไม้แกะสลัก เป็นต้น

และในนิตยสาร เอสโคร์ ฉบับเดือนเมษายน พ.ศ. 2511 ก็ได้กล่าวถึง "เมืองในฝัน" ของบุคคลสำคัญ ๆ ของโลก ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์หลายคนและแต่ละคนก็มีเมืองในฝันแตกต่างกันออกไป สำหรับนายริชาร์ด นิกสัน อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาได้เจาะจงเลือกประเทศไทยเป็นเมืองในฝันของตน โดยที่ให้แก่คุณว่า

¹⁹ นนพพันธ์ ภักดีคุณแดน, "อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย," วารสารพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, ปีที่ 3, เล่มที่ 3 (ตุลาคม, 2508), หน้า 201.

...ถ้าจะมีสถานที่ใดที่ถือได้ว่ายอดเยี่ยมไม่มีที่ติแล้ว ข้าพเจ้าก็ขอ
ยกให้กรุงเทพฯ เพราะไม่เพียงแต่จะมีวัดวาอารามอันสวยงาม
เชิดหน้าชูตา (วัดเหล่านี้มีไควว่าเป็นสิ่งที่มีจิตรกรรมที่สวยที่สุดใน
เอเชียด้วย) หรือความสวยงามของพันธุ์ไม้มงคลเท่านั้น แต่เพราะ
ประชาชนของดินแดนแห่งเสรีนี้ ได้ประสมประสานวิถีชีวิตของ
โลกทั้งยุคเก่าและยุคใหม่ของยุโรปและเอเชียให้กลมกลืนเข้าด้วยกัน
ด้วยความสะดวกหรือรู้และด้วยวิธีการอันมีที่จรรยา ซึ่งจะไม่
ประสบพบเห็น ณ สถานที่แห่งใดในโลกเลย...²⁰

ฉะนั้น จากความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่มีอยู่แล้วนี้ ได้ช่วย
สนับสนุนให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ผลเจริญเติบโตตลอดมา ซึ่งจะดูได้
จากสถิติจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยและรายได้จากการ
ท่องเที่ยวในตารางที่ 3 ก็ให้เห็นได้ว่า ทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว
มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แสดงว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยยังมีอนาคตที่จะ
ก้าวหน้าไปได้อีกเป็นอันมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้สินค้าประเภทอื่น ๆ แล้ว รายได้
จากการท่องเที่ยวจะอยู่ในระดับต้น ๆ ฉะนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึง
ควรได้รับการสนับสนุนเพื่อผลประโยชน์ของประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคม

ก. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของ
ประเทศ เพราะเป็นแหล่งใหญ่ของเงินตราต่างประเทศ การยกระดับอุตสาหกรรมนี้ให้มีความ
สำคัญต่อเศรษฐกิจในระดับสูงจึงมีความสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งขาดดุล
การค้าปีละเป็นจำนวนมาก และมีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวเป็นส่วนช่วยสนับสนุนการ
ท่องเที่ยวอยู่แล้ว ซึ่งจากการศึกษาสถิติของการท่องเที่ยวที่เป็นมาในอดีตไม่ว่าจะเป็นจำนวน
นักท่องเที่ยวหรือรายได้จากการท่องเที่ยวก็อาจจะสรุปได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจ เพราะ

²⁰ ธีระ สี่บุญเรือง, "เมืองในฝันของนิกสัน," อนุสาร อ.ส.ท., ปีที่ 8,
ฉบับที่ 10 (พฤษภาคม, 2511), หน้า 16.

ตารางที่ 3 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยและ
รายได้จากการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2503-2517

ปี	จำนวนของนักท่องเที่ยว ²¹		รายได้จากการท่องเที่ยว ²²	
	จำนวน (คน)	% ที่เพิ่ม	จำนวนเงิน(ล้านบาท)	% ที่เพิ่ม
2503	81,340	-	196	-
2504	107,754	32.47	250	27.55
2505	130,809	21.39	310	24.00
2506	195,076	49.13	394	27.09
2507	211,924	8.63	430	9.13
2508	225,025	6.18	506	17.67
2509	285,117	26.70	754	49.01
2510	335,845	17.79	952	26.25
2511	377,262	12.33	1,220	28.15
2512	469,784	24.52	1,770	45.08
2513	628,671	33.82	2,175	22.88
2514	638,738	1.60	2,214	1.79
2515	820,758	28.50	2,718	22.76
2516	1,037,737	26.43	3,457	27.18
2517	1,107,392	6.71	4,292.1	24.15

²¹ กองตรวจคนเข้าเมือง

²² อ.ส.ท. และสำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ตารางที่ 4 รายได้จากการท่องเที่ยวเปรียบเทียบกับรายได้จากการส่งสินค้าออก
ชนิดอื่น ๆ ปี พ.ศ. 2515-2517²³

2515			2516			2517		
ลำดับ	ประเภท สินค้าออก	มูลค่า (ล้านบาท)	ลำดับ	ประเภท สินค้าออก	มูลค่า (ล้านบาท)	ลำดับ	ประเภท สินค้าออก	มูลค่า (ล้านบาท)
1	ข้าว	4,434	1	ยาง	4,628	1	ข้าว	9,792
2	การท่องเที่ยว	2,718	2	ข้าว	3,596	2	ข้าวโพด	6,047
3	ข้าวโพด	1,976	3	การท่องเที่ยว	3,457	3	ยาง	5,036
4	ยาง	1,900	4	ข้าวโพด	2,893	4	การท่องเที่ยว	4,292
5	ผลิตภัณฑ์มัน- สำปะหลัง	1,546	5	ผลิตภัณฑ์มัน- สำปะหลัง	2,503	5	ผลิตภัณฑ์มัน- สำปะหลัง	3,836
6	คิงุก	1,160	6	คิงุก	1,979	6	น้ำตาล	3,757
7	ปอ	1,084	7	น้ำตาล	1,067	7	คิงุก	3,071
8	กุ้งสด	341	8	ปอ	1,052	8	ปอ	838

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³ ธนาคารแห่งประเทศไทย.

รายได้จากการท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้สินค้าประเภทอื่น ๆ แล้วยังอยู่ในระดับ
 ต่ำ ๆ และจำนวนนักท่องเที่ยวก็เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงพอสมควร แต่สำหรับการท่องเที่ยวใน
 อนาคตนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ทราบได้แน่นอนจะใช้แค่เพียงตัวเลขในอดีตมาเป็นบรรทัดฐานใน
 การดำเนินงานในอนาคตเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยข้อมูลและปัจจัยอื่น ๆ มาเป็นส่วน
 ประกอบในการพิจารณาถึงการวางแผนการดำเนินงานและคาดคะเนถึงแนวโน้มของการ
 ท่องเที่ยวในอนาคต เช่น นโยบายของรัฐบาล การพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว การ
 อำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ตลอดจนทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวแล้ว
 เป็นต้น

จากการพยากรณ์ถึงแนวโน้มของจำนวนนักท่องเที่ยวของประเทศไทยใน 10 ปี
 ข้างหน้า โดยสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิก (PATA) ซึ่งได้ว่าจ้างบริษัทเช็คกี
 ทำการสำรวจวิจัยเกี่ยวกับภาวะการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่าง ๆ ที่อยู่ในภาคเอเชียอาคเนย์
 อันเป็นสมาชิกของสมาคม บริษัทโบอิง คอมพานี ผู้ดำเนินการสำรวจให้แก่สมาคมสายการบิน
 เอเชียตะวันออก อ.ส.ท. และ คร. บุลลอคัส สรุปได้ตัวเลขสถิติดังในตารางที่ 5 ซึ่ง
 การพยากรณ์เหล่านี้ต่างก็ได้ตั้งข้อสมมุติฐานเอาไว้คือ พาต้า บริษัทโบอิง และ อ.ส.ท.
 ได้มีข้อสมมุติฐานว่า ความเติบโตของการท่องเที่ยวจะเป็นจริงตามการพยากรณ์เมื่อสถาน-
 การต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้เป็นไปเช่นที่เป็นอยู่ในขณะที่ดำเนินการ
 สำรวจ ส่วน คร. บุลลอคัสได้ตั้งข้อสมมุติฐานไว้ว่า ผลการพยากรณ์จะเป็นจริงขึ้นอยู่กับ
 สมมุติฐานในทางดำเนินงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลและความ
 เป็นไปอันเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ๆ หลายประการ เช่น รัฐบาลควรจะต้องมีการปรับปรุง
 รูปการจัดหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สามารถรับผิดชอบการดำเนินงานส่งเสริมการ
 ท่องเที่ยวซึ่งเป็นงานสำคัญและกว้างขวางของชาติอย่างแท้จริง หรือควรมีการพิจารณาสถานที่
 ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในภูมิภาคให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดี โดยมีแผนหลักในการพัฒนาที่เหมาะสม
 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผลจากการพยากรณ์ทั้งหมดก็ได้ให้แนวทางรัฐบาลเห็นถึงปัญหา
 เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้เป็นหลักใหญ่ ๆ 2 ประการคือ

ตารางที่ 5 ผลการพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวของพาคา บริษัทโบอิง อ.ส.ท.
และ คร. บุลลอคัส

ปี	อ.ส.ท. ²⁴		บริษัทโบอิง ²⁵		พาคา ²⁶		คร. บุลลอคัส ²⁷	
	จำนวนนักท่องเที่ยว	อัตราเพิ่ม	จำนวนนักท่องเที่ยว	อัตราเพิ่ม	จำนวนนักท่องเที่ยว	อัตราเพิ่ม	จำนวนนักท่องเที่ยว	อัตราเพิ่ม
2514	672,000	-	553,000	-	616,000	-	-	-
2515	753,000	12%	633,000	14.4%	690,000	12%	-	-
2516	843,000	12%	725,000	14.4%	773,000	12%	1,080,000	-
2517	944,000	12%	829,000	14.4%	865,000	12%	1,378,000	27.6%
2518	1,057,000	12%	948,000	14.4%	969,000	12%	1,764,000	28.0%
2519	1,184,000	12%	1,043,000	10%	1,084,000	12%	2,105,000	19.4%
2520	1,302,000	10%	1,147,000	10%	1,192,000	10%	2,466,000	17.2%
2521	1,432,000	10%	1,262,000	10%	1,312,000	10%	2,851,000	15.6%
2522	1,576,000	10%	1,388,000	10%	1,443,000	10%	3,236,000	13.5%
2523	1,733,000	10%	1,526,000	10%	1,583,000	10%	3,650,000	12.8%

²⁴อ.ส.ท., "Forecast of Visitor to Thailand" เอกสารอัครสำเนา
ของหน่วยสถิติ อ.ส.ท.

²⁵A Boeing Presentation to the Orient Airlines Research
Bureau, Orient Airlines Research Bureau (U.S.A.: 1970), p. 13.

²⁶Creating A Destination Area, A Study Presented at the
Ninth Workshop of the Pacific Area Travel Association (ไม่ปรากฏสถานที่
พิมพ์, 1969), p. 58.

²⁷Theodore Bullockus, The Potential For Tourism in the North
of Thailand, A Draft Report: May 1923 (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 1973), p. 102.

1. ประเทศไทยจะมีการเติบโตทางการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต แต่ความเติบโตนั้นจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ในขณะที่เดียวกับประเทศที่อยู่ใกล้เคียงบางประเทศ โดยเฉพาะสิงคโปร์ ไต้หวัน จะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวให้ก้าวหน้ากว่าประเทศไทยและจะสามารถนำหน้าประเทศไทยในด้านการท่องเที่ยวนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นไป²⁸

2. อัตราการเพิ่มขึ้นในอนาคตก็น่าที่จะเป็นแนวทางที่รัฐบาลจะต้องเตรียมรับสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ให้รอบคอบเช่นเดียวกัน มิฉะนั้นแล้วก็อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในโอกาสต่อ ๆ ไปได้ ทั้งนี้เพราะการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวมากเกินไปย่อมก่อให้เกิดปัญหาความแออัด ความสกปรก การรักษาความปลอดภัย อาจจะกระทำไม่ทั่วถึงและไม่มีมาตรฐานที่ดีพอ และการท่องเที่ยวก็เป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเอง เพราะขบวนการพาหนะขนส่งย่อมก่อให้เกิดการรบกวนปัญหาจราจรติดขัด ความเติบโตของโรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร ก่อสร้างกันอย่างหนาแน่นเกินไป ถ้าหากไม่มีการควบคุมอย่างเหมาะสมแล้วก็อาจจะเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมและคุณค่าความสวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญทางการท่องเที่ยวมาก ถ้าหากมิได้ป้องกันไว้ตั้งแต่ต้นแล้ว ความเสียหายดังกล่าวอาจจะเป็นการทำลายคุณค่าทางการท่องเที่ยวส่วนรวมในอนาคต²⁹

ในการที่จะหาทางป้องกันแก้ไขปัญหาและเตรียมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นนั้น ก็คงพิจารณาให้ทราบแน่ถึงจุดที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหานั้นสามารถแก้ได้ตรงจุดอย่างแท้จริง ซึ่งวิธีการสำรวจความคิดเห็น ทศนคติของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยทั้งทางด่านเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และความคิดเห็นเกี่ยวกับความประทับใจเฉพาะประเทศไทยประเทศเดียว ก็ย่อมจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนต่ออนาคตการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้

²⁸ อ.ส.ท., "สถิติและเรื่องสำคัญบางประการที่ควรทราบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว" เรื่องเดิม, หน้า 1.

²⁹ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

เมื่อปี พ.ศ. 2510 พาท้าได้สำรวจความเห็นและความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในภาคพื้นแปซิฟิก 26 ประเทศ สำหรับของประเทศไทยนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ แล้วพอสรุปผล ได้ดังนี้คือ³⁰

1. ประชาชนมีทัศนคติไมตรีและให้การต้อนรับอบอุ่น

<u>นักท่องเที่ยวสหราชอาณาจักร</u>	<u>นักท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกา</u>
อันดับ 1 นิวซีแลนด์	อันดับ 1 ออสเตรเลีย
อันดับ 2 ไทย	อันดับ 2 นิวซีแลนด์
อันดับ 3 ออสเตรเลีย	อันดับ 3 ญี่ปุ่น
	อันดับ 4 ไทย

2. ขนบธรรมเนียมประเพณีและการดำรงชีวิตที่น่าสนใจ

<u>นักท่องเที่ยวสหราชอาณาจักร</u>	<u>นักท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกา</u>
อันดับ 1 ไทย	อันดับ 1 ญี่ปุ่น
อันดับ 2 ญี่ปุ่น	อันดับ 2 ไทย
อันดับ 3 ทาจิกิ	อันดับ 3 ฮาวาย

และต่อมาในปี 2515 Japan National Tourist Organization ได้สำรวจความรู้สึกของนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นที่เดินทางไปเที่ยวประเทศต่าง ๆ 40 ประเทศ ได้ผล ดังนี้คือ³¹

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁰ รายงานการสำรวจนักท่องเที่ยวในภาคพื้นแปซิฟิกของ PATA ปี 2510.

³¹ อ.ส.ท., "สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทย" (2 มีนาคม 2518), เอกสารอัครสำเนา.

	อันดับ 1	ไทยอยู่ลำดับ
1. ประเทศที่แสดงความเป็นมิตร	ไต้หวัน	20
2. ประเทศที่มีธรรมชาติที่สวยงาม	สวิสเซอร์แลนด์	37
3. ประเทศที่มีศิลปกรรมที่มีชื่อเสียง	ฝรั่งเศส	16
4. ประเทศที่ให้ความประทับใจ	สวิสเซอร์แลนด์	31
5. ประเทศที่มีแหล่งช้อปปิ้งที่ดี	ฮ่องกง	14

จากการสำรวจความรู้สึกความเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อประเทศไทยในปี 2510 และ 2515 นั้น แม้จะมีนักท่องเที่ยวเชื้อชาติเดียวกัน แต่ความรู้สึกต่อสิ่งเดียวกันนั้นจะคล้ายคลึงกันหรือใกล้เคียงกัน อาจจะเปรียบเทียบกันได้อย่างกว้าง ๆ พอสรุปได้เป็นแนวทางว่า ช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาภาพพจน์ความประทับใจในความรู้สึกของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อประเทศไทย ได้ลดลงไปมากจากระดับตน ๆ มาอยู่ตอนท้าย ๆ แสดงว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในขณะนี้มิชอบพอจริง จึงทำให้ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อประเทศไทยได้แปรเปลี่ยนไป แม้ว่าการท่องเที่ยวจะมีอัตราเพิ่มขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นนั้นอาจไม่ได้เป็นผลเนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่เป็นผลมาจากศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงมากกว่า

ฉะนั้น สรุปผลจากการพยากรณ์ถึงอนาคตการท่องเที่ยวและการสำรวจทัศนคติของนักท่องเที่ยวของประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่า ถ้าการส่งเสริมการท่องเที่ยวยังคงดำเนินการในแบบปัจจุบันแล้ว แม้ว่าจะมีการเติบโตทางการท่องเที่ยวต่อไป แต่อัตราความเติบโตจะลดต่ำลงกว่าในปัจจุบันและอาจจะมิได้ถึงไม่เพิ่มเลยก็เป็นได้ ถ้าไม่มีการแก้ไขปรับปรุงหรือป้องกันเตรียมรับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป ทั้งนี้เพราะจากการสำรวจทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อประเทศไทยนั้น ได้ลดลงไปมาก แสดงว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังไม่ดีมีชอบพอจริง แต่ความก้าวหน้าทางการท่องเที่ยวของประเทศ

ไทยที่ผ่านมานั้นเป็นไปคล้ายๆ กัน ก็อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วนั่นเอง ดังที่บริษัทเช็คก็ได้อธิบายไว้ว่า "ประเทศไทยมีศักยภาพ (Potential) ทางการท่องเที่ยวอย่างมหาศาล... เรามีความเชื่อมั่นอย่างมากว่าศักยภาพทางการท่องเที่ยวของไทยมีอยู่มากมาย แม้ว่าจะมีการดำเนินงานบางอย่างเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมื่อไม่นานมานี้ แต่ก็ยังสงสัยว่าได้มีการตระหนักถึงศักยภาพที่มีอยู่อย่างจริงจังแล้วหรือไม่..."³² เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อ.ส.ท. ได้เน้นการปฏิบัติงานเฉพาะด้านการเผยแพร่ส่งเสริมเป็นส่วนใหญ่โดยมีการดำเนินงานด้านอื่น ๆ เพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจมีผลให้ศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วสูญสลายไปได้ อันเนื่องมาจากไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและดำเนินการส่งเสริมบำรุงรักษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่และก่อให้เกิดประโยชน์ตลอดไป

ดังนั้น ผลของความก้าวหน้าทางการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีจึงยังไม่ควรพอใจเลยทีเดียว เพราะเป็นผลเนื่องมาจากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่เป็นทุนแล้ว ซึ่งถ้าเราไม่รักษาปรับปรุงพัฒนาให้คงสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิมและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ก็ย่อมจะมีผลกระทบกระเทือนต่ออนาคตทางการท่องเที่ยวของประเทศอย่างแน่นอน และในปัจจุบันนี้ประเทศไทยก็มี อ.ส.ท. เพียงหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่แทนรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ โดยที่ อ.ส.ท. มีฐานะเป็นเพียงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจแต่ไม่มีรายได้เลี้ยงตัวเองต้องอาศัยเงินงบประมาณจากรัฐบาลทั้งหมด เพราะงานด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้เป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม คือช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศในทางอ้อมไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้โดยตรงขึ้น สำหรับผลการดำเนินงานของ อ.ส.ท. ในขณะนี้นับได้ว่าได้กระทำเพียงส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเท่านั้น คือ การเผยแพร่โฆษณา การรวบรวมสถิติ การเป็นสมาชิกสหพันธ์และสมาคมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และดำเนินงาน

³²Clement, op. cit., p. 127.

รัฐวิสาหกิจ 3 แห่ง³³ ซึ่งยังมีอีกหลายอย่างที่ อ.ส.ท. ยังไม่ได้ดำเนินการ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและส่งเสริมสมบัติทางวัฒนธรรม การควบคุมมาตรฐาน และจัดระเบียบธุรกิจท่องเที่ยวของเอกชน การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ฯลฯ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากมีอุปสรรคและปัญหาอยู่หลายประการอันได้แก่ การไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการควบคุมดูแลธุรกิจเอกชน เงินงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดความร่วมมือจากหน่วยราชการและธุรกิจเอกชน เป็นต้น

ดังนั้น จากความสำคัญของการท่องเที่ยวและความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว สมควรที่รัฐบาลจะส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวให้จริงจังถูกต้องตามหลักวิชาการและมีเป้าหมายเพื่อความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังคำสนับสนุนของ ดร. มุลลอกส์โคกกล่าวไว้ว่า "ประเทศไทยจะมือนาคทางการท่องเที่ยวก้าวไปไกลอีกมาก ถ้าหากรัฐบาลเอาใจใส่สนับสนุนทางการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง"³⁴ ฉะนั้น ผู้เขียนจึงอยากจะศึกษาและวิเคราะห์ให้เห็นชัดถึงอุปสรรคปัญหาสำคัญประการหนึ่งของ อ.ส.ท. ในขณะนี้ก็คือ เงินงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลมาดำเนินการไม่เพียงพอ เพื่อให้รัฐบาลสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยกำหนดสมมุติฐานไว้ว่า

"อ.ส.ท. ดำเนินงานไม่ได้ผลสูงสุดตรงตามวัตถุประสงค์ และทำหน้าที่แทนรัฐบาลได้ไม่ครบก็เนื่องมาจากปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือเงินงบประมาณไม่เพียงพอ ถ้าได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเงินงบประมาณให้ อ.ส.ท. แล้ว ก็จะทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วเหมาะสม อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต"

³³ คณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารโลก, รายงานของธนาคารโลกเฉพาะส่วนที่ ว่าด้วยการท่องเที่ยว (ไม่ปรากฏที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า 8.

³⁴ Theodore Bullockus, op. cit., p. 101.

ง. ขอบเขตการศึกษา

อุปสรรคและปัญหาที่ทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวของ อ.ส.ท. กระทำไม่ได้ กว้างขวางเท่าที่ควรนั้นมีอยู่หลายประการทั้งที่เกิดจากรัฐบาลและธุรกิจเอกชน และเฉพาะ รัฐบาลก็มีอยู่หลายประการด้วยกัน ฉะนั้นในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ เฉพาะปัญหาที่เกิดจากรัฐบาลโดยมุ่งแต่ด้านงบประมาณเพียงด้านเดียวเท่านั้น ซึ่งจะศึกษา และวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
2. ศึกษาและวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์และนโยบายการดำเนินงานของ อ.ส.ท. ตามพระราชกฤษฎีกาว่าเปิดโอกาสให้ อ.ส.ท. ปฏิบัติงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอันควรเป็น หน้าที่ของรัฐบาลได้ครบหรือไม่ และมีสิ่งใดที่ควรกำหนดเพิ่มเติมบ้าง
3. ศึกษาและวิเคราะห์ถึงการดำเนินงานและงบประมาณของ อ.ส.ท. ที่ใช้ในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และเปรียบเทียบกับต่างประเทศบางประเทศ
4. สรุป เสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุง การดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

จ. ประโยชน์จากการศึกษาและวิเคราะห์

ทำให้รัฐบาลและธุรกิจเอกชนที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงอุปสรรคและปัญหาการดำเนินงานของ อ.ส.ท. อันเกี่ยวกับงบประมาณ เพื่อจะได้ถือเป็นแนวทางนำไปช่วยแก้ไขอุปสรรค และปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ นอกจากนี้วิทยานิพนธ์นี้ยังจะช่วยเผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศด้วยการลงทุนเพียงเล็กน้อยให้กว้างขวางออกไป เพื่อให้รัฐบาลและประชาชนจะได้ให้ การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ทำนองเดียวกับที่เป็นอยู่ในต่างประเทศ

ฉ. วิธีการศึกษา

การเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิโดยศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์จากตำรา เอกสาร และข้อมูลสถิติต่าง ๆ จากหอสมุด อ.ส.ท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักงานประมง ธนาคารแห่งประเทศไทย หอสมุดแห่งชาติ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลปฐมภูมิบ้าง จากการประมวลความรู้และข้อคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในวง การอุตสาหกรรมของไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย